

DOPRINOS DR. A. BAUERA RAZVITKU MUZEOLOGIJE

Dr. IVO MAROEVIĆ

Dr. Antun Bauer, povjesničar umjetnosti i muzeolog, ostavio je značajan trag u nastajanju i razvitku hrvatske muzeologije.

Vanja Radauš, Dr. Bauer. Foto: Luka Mjeda, Fototeka Muzejsko-galerijskog centra

Objavivši preko 200 stručnih i znanstvenih radova, od kojih većinu s područja muzeologije i muzeografije i ostavivši u knjižnici Muzejskog dokumentacionog centra (MDC) oko 500 nepubliciranih rukopisa on je posvjedočio širinu svog stručnog i znanstvenog interesa, prvenstveno na području muzeologije.

Ovim kratkim prikazom pokušat ću fokusirati neke od presudnih točaka u Bauerovu muzeološkom djelovanju, po kojima će ostati zabilježen u hrvatskoj, a na stanoviti način i u svjetskoj muzeologiji. To su njegov doprinos muzeološkoj misli, prvenstveno interpretacijom muzejskog predmeta, muze-

jske institucije i muzejske pedagogije, pokretanje muzeoloških časopisa, osnivanje Muzejskog dokumentacionog centra i pokretanje Postdiplomskog studija muzeologije na Sveučilištu u Zagrebu. Drugim riječima, muzeološka znanstveno teorijska podloga, organizacijska kohezija muzejske djelatnosti i usmjerena edukacija muzejskog osoblja. Sva su četiri navedena fokusa međusobno povezana jer su predstavljala oživotvorenu povezanost teorije i prakse.

Prvim tekstovima muzeološkog sadržaja Bauer se javlja krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina, da bi od 1953. kad pokreće časopis "Muzeologija" u njemu počeo elaborirati raznolike muzeološke i muzeografske probleme, sumirajući u njima neka povijesna iskustva i iskustva prakse, izvlačeći iz njih prve muzeološke teze, kojima će se kasnije vraćati. Iznoseći misao da "inventar zbirke treba da obuhvati sve, što je uz pojedini predmet u muzejskoj zbirci vezano, a što predmetu daje historijsku i dokumentarnu vrijednost" (Bauer, 1953: 42), on će započeti svoje bavljenje muzejskim predmetom inzistirajući na dokumentaciji svih njegovih svojstava, jer će u protivnom "spomenuti predmet u muzejskoj zbirci ostati bez svoje vlastite prošlosti, bez svog historijskog i dokumentarnog značenja" (Bauer, 1956: 18). On će time dijelom anticipirati ono što će Stransky kasnije nazvati muzealnošću muzejskog predmeta.

Razvijajući svoju tezu o muzejskom predmetu on će 1967. na svojem nastupnom predavanju na Postdiplomskom studiju muzeologije preuzeti misao T. Schmidta sa Sveučilišta u Lenjingradu, koju je ovaj iznio

u poznatoj pariškoj anketi 1931. god. da je "muzejski predmet objekt spoznaje i jedino kao takav dolazi u muzej kao dokument i jedino po tome dobiva svoju vrijednost" (Bauer, 1967: 9). Razlikujući uloge muzejskih predmeta on će reći da "muzejski predmet koji nosi karakter subjekta je onaj koji sam po sebi znači jednu vrijednost koju posjetilac treba da uoči ili doživi neposredno u kontaktu sa samim predmetom....tome subjektu treba osigurati životni prostor i izložiti ga tako da ne bude podređen niti smetan od drugih ekspanata, odnosno od samog izložbenog prostora" (Bauer, 1967: 10). Istovremeno će za muzejski predmet kao objekt reći da "takav ekspanat nije subjekt nego objekt spoznaje; izlažemo materijal koji sam po sebi ne nosi izvornu vrijednost i nije nosilac onog pojma kojega posjetilac treba da spozna i doživi u muzejskoj zbirci, nego je tek sredstvo preko kojega će posjetilac doći do spoznaje" (Bauer, 1967: 11). Po toj će ga tezi razlikovanja muzejskog predmeta kao subjekta i objekta u muzejskoj ekspoziciji Stransky citirati i uvrstiti u red muzeologa značajnih za razvoj muzeološke misli.

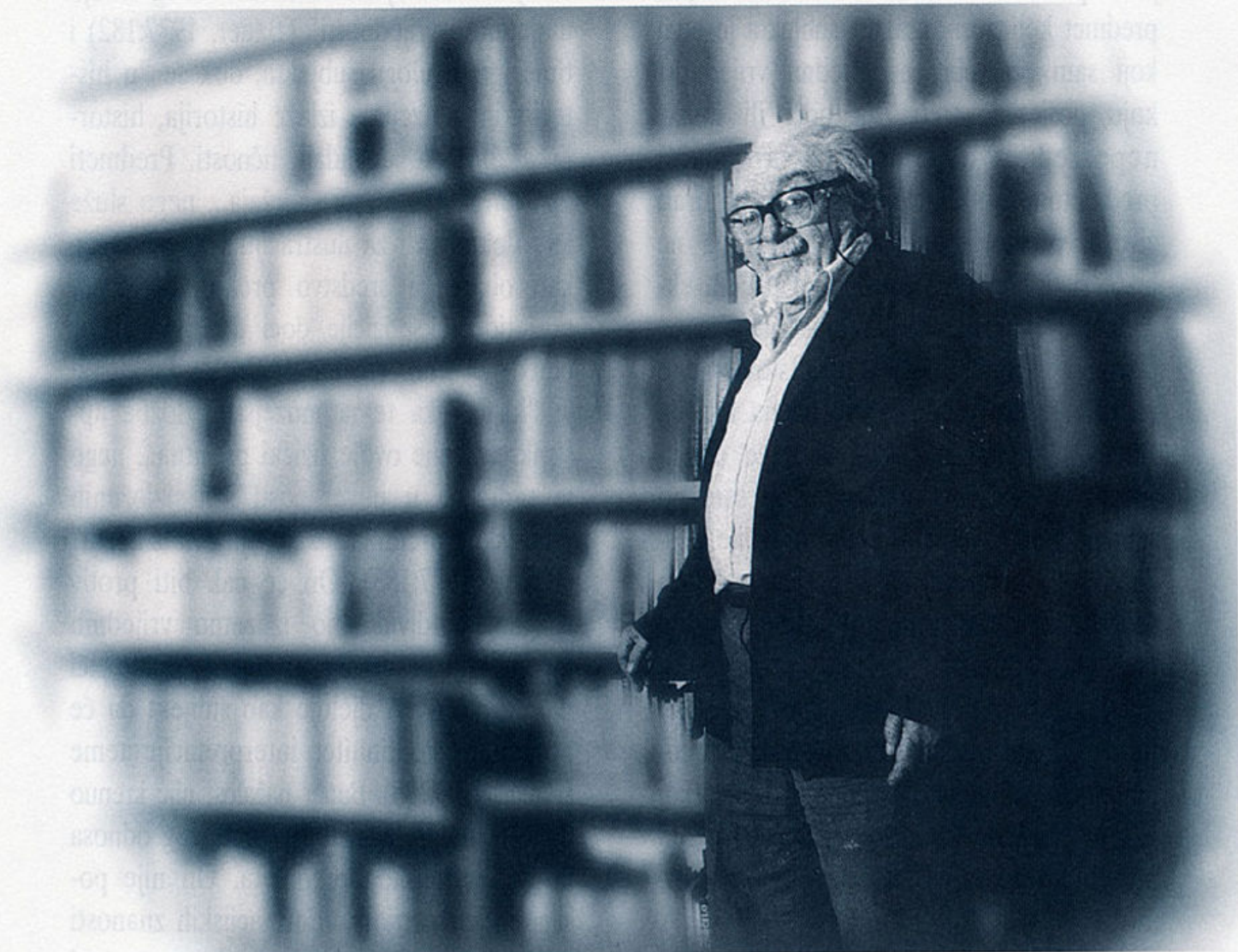
On će se temi muzejskog predmeta kao subjekta i objekta vratiti krajem sedamdesetih godina, pri čemu će znanstvenim instrumentarijem potkrijepiti ranije teze, povijesno ih odrediti od S. Reinacha 1909. do W. Gluzinskog i potpunije sagledati predmet u muzejskoj ekspoziciji za koji kaže da "mora imati svoju temu i sadržaj, koji će dati posjetiocu - jezikom koji je njemu razumljiv - određene spoznaje i poruke" (Bauer, 1975: 13, 19). Na primje-

ru povijesnih muzeja i zbirki i njihove usporedbe s umjetničkim muzejima, on će dosegnuti vrhunac svojeg tumačenja muzejskog predmeta kao subjekta i objekta u izložbenom prostoru. On će reći da su "umjetnička djela izložena zbog svoje umjetničke vrijednosti" (Bauer, 1977:182) i time igraju ulogu subjekta, dok se "u historijskim muzejima izlaže historija, historijska zbivanja, događaji, ličnosti. Predmeti nisu direktni nosioci sadržaja... nego služe kao dokumenti za ilustraciju... kao tumači, kao objekti i sredstvo preko kojega će posjetiocu ekspozicije doći do spoznaje o određenoj temi" (Bauer, 1977:182). Po njemu je "historijska tema muzejske izložbe apstraktna i nije ovdje fizički prisutna... nego je sadržana u povezanosti svih izloženih muzejskih predmeta kao njihova sinteza" (Bauer, 1977:183). On će čak biti protiv izlaganja individualno izuzetno vrijednih predmeta u povijesnim muzejima, smatrajući da ako predmet djeluje kao subjekt da će poremetiti kontinuitet interpretacije teme (Bauer, 1977:185). Bauer nažalost nije krenuo dalje u interpretaciji tog zanimljivog odnosa unutar muzejskog predmeta. On nije posegnuo za teorijom informacijskih znanosti koja bi mu pomogla da problem postavi na apstraktnu teorijsku razinu, već je ostao na razini pragmatičnog tumačenja problema. No, to ne može osporiti značenje njegove teze o bivalentnosti ili čak i ambivalentnosti muzejskog predmeta u muzejskoj ekspoziciji, naročito u vremenu u kojemu je postavljena.

Bauer se u više navrata sporadično pozabavio određivanjem muzeologije kao znanstvene discipline, prvenstveno ukazujući na

njezin povijesni razvitak, često naglašavajući značenje prve pariške revolucije u muzeologiji početkom tridesetih godina (Bauer, 1976) i ističući da je još 1883. dr. J. Graesse pisao “da je netko prije trideset godina, pa čak

disciplina u svojoj biti oslanja na dokumentaciju i iz tog aspekta je povezanost muzeologije s dokumentacijom i bibliotekarstvom nerazlučiva” (Bauer, 1967b:23). No, već 1971. on rezimira probleme

Dr. Antun Bauer u Knjižnici MDC-a. 1994. godina. Foto: M. Lenković

i prije dvadeset godina govorio ili pisao o muzeologiji kao znanosti, bio bi od mnogih ljudi dočekan s podsmijehom” (Bauer, 1984:189). Još 1967. on neće moći definirati muzeologiju. Govorit će o njezinu području i zalagati se za njezinu znanstvenu utemeljenost, međutim prvenstveno na dokumentacijskom planu (Bauer, 1967:7). On će izričito reći da se “muzeologija kao

muzeologije koji su prisutni na svjetskom planu, pitajući je li muzeologija samostalna znanost, je li specijalizirana disciplina, primijenjena ili pomoćna, može li se smatrati metodologijom i tehnikom muzejske prakse i ima li muzeološka teorija svrhe ili je dovoljna samo praksa. Prihvaćajući pojmove muzealiteta i muzealia što ih je definirao Stransky, on će kategorički odbiti mišljenje

da je muzeologija “nauka o muzejima” i inzistirati na diferencijaciji između muzeologije i muzeografije. Tom će prigodom dati i vlastitu definiciju muzeologije kazavši da je “muzeologija nauka koja obrađuje muzealnu vrijednost zbirke i njezinu ulogu u društvu” naglašavajući da je “muzealna vrijednost zbirke njezin sadržaj koji ima određenu tematsku strukturu” (Bauer, 1971:3).

Iako ova Bauerova definicija muzeologije nije dovoljno potpuna, ona ukazuje na važnost muzejske zbirke, čemu će se Bauer često vraćati, prvenstveno u definiranju znanstvenog i sustavnog rada u muzejima. On će reći da su “muzejske zbirke dragocjena izvorna studijska građa koju muzeji moraju naučno obrađivati” (Bauer, 1967a:6) ali i da “muzejska zbirka mora biti uklopljena u jednu određenu tematiku dotičnog muzeja, mora biti sakupljana po određenom planu i svrsi kojoj muzej i zbirka treba da služe” (Bauer, 1967:15). Najprecizniji će biti kad definira značenje zbirke u svojem eseju o sabiračima gdje kaže: “Muzejska zbirka postaje puna muzejska vrijednost kada je sadržajno i vizuelno osmišljena za određene potrebe društva. Ova osmišljenost predstavlja sve nužne predradnje u naučnoj obradi i sistemu prezentacija” (Bauer, 1977/78:15). Bauer je otvorio put na temelju iskustava prakse, ali nažalost nije krenuo u teoretski proboj prema određivanju uloge muzejskog predmeta i muzejske zbirke u sustavu ljudskog znanja, što se nameće kao logična posljedica sustavne i znanstvene utemeljenosti zbirke.

U širokom dijapazonu svog muzeološkog

interesa, Bauer će dosta pažnje posvetiti muzeju kao instituciji. Izuzetno je korisna bila njegova interpretacija referata što ga je dr. Z. Vašiček održao na savjetovanju u Brnu krajem 1969. gdje je elaboriran muzej kao ustanova, čime je stručnu javnost u Hrvatskoj informirao o aktualnim trendovima u svijetu (Bauer, 1970). Zalažući se u mnogim tekstovima za znanstveni karakter muzejske institucije i to prvenstveno u obradi muzejske zbirke Bauer tu prvenstveno misli na znanstvenu obradu s aspekta temeljne znanstvene discipline koja se bavi određenom muzejskom građom. Nažalost nikada neće postaviti pitanje odnosa temeljne znanstvene discipline i muzeologije. On će se istovremeno zalagati i za kulturno-prosvjetnu zadaću muzeja ističući da “muzeji danas po svojoj strukturi moraju biti istovremeno i naučne i kulturno-prosvjetne ustanove” (Bauer, 1971a:82). Naglašavajući zaštitu, izučavanje i izlaganje, kao temeljne funkcije muzeja on će reći da su “muzeji institucionalne baze s konkretnim zadacima za čuvanje i studijsko vrednovanje sakupljenog materijala” (Bauer, 1982:16) da bi u organiziranoj mreži muzeja vidio budućnost ove djelatnosti.

Bauer je osjećao potrebu objedinjavanja muzejske djelatnosti, temeljeći to muzeološkom potrebom pregleda nad muzejskim resursima i organiziranom suradnjom muzejskih institucija. On osniva Muzejski dokumentacioni centar 1955. prije nego što je u Parizu osnovan ICOM-ov dokumentacioni centar. On će precizirati: “Muzejski dokumentacioni centar, koji po mojoj koncepciji ima funkciju zavoda za unapređenje muzejske djelatnosti namijenjen je u pr-

vom redu baš tim muzejima koje treba pomoći...(ta pomoć) ne bi bila ujedno povod za strah od ulaženja u kompetenciju niti konkurenciju za materijale s terena" (Bauer, 1967c:13). Taj je centar kasnije preuzeo funkciju institucije koja razvija informacijsko-dokumentacijsku djelatnost unutar muzejske struke.

Muzejska pedagogija i s tim vezan odnos muzeja prema javnosti posebna je muzeološka tema koju je Bauer kontinuirano razvijao, još tamo od svojih najranijih radova. On je više isticao potrebu, definirajući zadatke muzejskih pedagoga, nego što se upuštao u znanstvenu obradu fenomena. "Pod terminom muzejske pedagogije možemo sumirati kompleksnu problematiku široke tematike aktivnog odnosa muzeja prema posjetiocima i prema korisnicima, od aktivnog djelovanja muzeja u suradnji sa školama, od školskih grupa i školske nastave u muzejima, od širokog kruga masovnih posjetilaca muzejske ekspozicije, muzejskih tematskih izložaba, od odnosa prema stručnim i naučnim radnicima koji koriste muzeje za naučno-istraživački rad, do aktivne uloge muzeja kao odgojno-obrazovnog faktora i faktora kulturnog života sredine u kojoj muzej djeluje" (Bauer, 1975a:106).

Posebno značenje djelovanja A. Bauera očitovalo se u pokretanju muzeoloških časopisa. On će 1953. pokrenuti časopis "Muzeologija", a 1970. bilten, koji će kasnije prerasti u časopis "Informatica Museologica". To su bili i jesu jedini muzeološki časopisi u ovom dijelu Europe, mjesta na kojima se radala i razvijala muzeološka misao u Hrvatskoj i u tadašnjoj Jugoslaviji.

Postdiplomski studij muzeologije krenuo je 1966. u okviru sveučilišnog postdiplomskog studija bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Dr. Antun Bauer bio je utemeljitelj muzeološkog usmjerenja studija, pri čemu je naišao na punu podršku voditelja studija Prof. B. Težaka. Usmjeravajući studij prema znanstvenom obilježju muzeologije Bauer je u nastavni plan i program ugradio odnose između opće i specijalne muzeologije, s nizom muzeografskih sadržaja. Dvogodišnji studij završavao je izradom znanstvenog magistarskog rada, čijih stotinjak naslova ukazuje na dijapazon znanstvenog interesa kandidata i domete muzeologije kao discipline. Utemeljenje tog studija bio je početak stvaranja znanstvene baze stručnjaka kojima je muzeologija predstavljala prvenstveni znanstveni interes.

Ocjenjujući doprinos A. Bauera razvoju muzeološke misli u Hrvatskoj treba reći da je on bio pokretač i popularizator više nego znanstveni teoretičar. Većina njegovih radova otvara probleme i uspješno ih izvodi iz analize prakse. Nažalost, većina ih nije opremljena znanstvenim instrumentarijem, pa ih možemo smatrati tek izuzetno vrijednim stručnim radovima. Širina interesa, od prikaza knjiga i savjetovanja, preko niza muzeografskih problema, do razno-likih muzeoloških pitanja, otežala mu je prodor u dubinu pojedinog problema. No, to ne umanjuje značenje i ulogu A. Bauera u definiranju nekih temeljnih muzeoloških postavki. Tu mislim na borbu za utemeljenje muzeologije kao znanstvene discipline, na pokretanje muzeoloških časopisa, na osnivanje znanstvenog studija muzeologije i

osnivanje Muzejskog dokumentacionog centra. Uz ove nezaobilazne doprinose valja istaknuti znanstvene muzeološke dosege u interpretaciji muzejskog predmeta, ulozi muzejske ekspozicije, određivanju muzejske pedagogije i formuliranju karaktera muzejske institucije. Svojim znanstvenim i stručnim muzeološkim radom Dr. Antun Bauer zauzima istaknuto mjesto među pionirima muzeološke misli u Hrvatskoj i u ovom dijelu Europe, a nadati se je i zapaženo mjesto u povijesti muzeologije uopće.

Literatura:

- Bauer, A. (1953) "Muzejske zbirke - njihova organizaciona struktura" *Muzeologija* 1:35-45.
- Bauer, A. (1956) "Neke primjedbe na stručno inventiranje u muzejima" *Muzeologija* 5:16-27.
- Bauer, A. (1967) "Muzeologija - nastupno predavanje za kolegij Muzeologija na Postdiplomskom studiju, 13.12. 1966." *Muzeologija* 6:6-21.
- Bauer, A. (1967a) "Muzeji kao naučne i kulturno-prosvjetne ustanove" *Glasnik slavonskih muzeja* 3:5-8.
- Bauer, A. (1967b) "Postdiplomski studij muzeologije" *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* (16)1/2:23-24.
- Bauer, A. (1967c) "Odjek naše ankete - Zajednica slavonskih muzeja" *Glasnik slavonskih muzeja* 2:10-13.
- Bauer, A. (1970) "Muzeji kao ustanove" *Muzeologija* 9:27-46.
- Bauer, A. (1971) "Muzeologija u teoriji i praksi" *Informatica Museologica* (2)7:1-3.
- Bauer, A. (1971a) "Muzeji kao naučne i kulturno-prosvjetne ustanove" *Muzeologija* 11:78-82.
- Bauer, A. (1975) "Muzejski predmet kao eksponat" *Zbornik radova Muzeja revolucije BiH* (1)1:11-19.
- Bauer, A. (1975a) "Muzejska pedagogija" *Muzeologija* 17:101-111.
- Bauer, A. (1976) "Prva pariška revolucija u muzeologiji" *Zbornik radova Muzeja revolucije BiH* (2)2:47-64.
- Bauer, A. (1977) "Muzejski predmet kao subjekt i objekt u izložbenom prostoru u historijskim muzejima i zbirnama" *Zbornik Istorijskog muzeja Srbije* 13/14:181-195.
- Bauer, A. (1977/78) "Sabirači i sabiranje u muzejima" *Zbornik radova Muzeja revolucije BiH* (3-4)3/4:13-30.
- Bauer, A. (1982) "Muzej sadašnjosti i njegov uticaj na muzej budućnosti" *Zbornik radova Muzeja revolucije BiH* (VII)7:15-29.
- Bauer, A. (1984) "Muzeologija na postdiplomskom studiju" *Informatica Museologica Jugoslavica* (15)3/4:189-195.

DR. BAUER i.... MUZEJSKA PEDAGOGIJA

NADA MAJANOVIĆ

"Muzeji moraju biti ustanove u kojima će se studijskim, planskim naučnim radom stvoriti preduvjete, da muzeji sa svojom ekspozicijom budu faktori kulturnog života svoje sredine, da sa pedagoškom službom u muzeju vrše kulturnu i prosvjetnu misiju koju im kulturna baština nameće" ¹

(A. Bauer)

Danas kada u svijetu, a i kod nas, u muzejima postoje posebne službe za kontakte s javnošću, pedagoške i andragoške službe, koje svoje djelatnosti obavljaju u skladu s odlukama i preporukama ICOM-ovih Odbora za odnose s javnošću (MPR - Museum Public Relations), te Odbora za obrazovanje i kulturne djelatnosti (CECA - Committee for Education and Cultural Action), vrijedno je sjetiti se inicijative i nositelja prvih ideja o toj muzejskoj djelatnosti, čovjeka koji je uvijek bio spreman poučavati, savjetovati, razjasniti, uputiti na dobre, ali i loše strane naših stremljenja. S bogatim iskustvom muzeologa, a u srcu i znanju prvoga muzejskog pedagoga, upozorio je, prvi u nas, na problematiku, prosvjetne, odgojne i obrazovne uloge muzeja u podučavanju i odgoju ne samo novog naraštaja nego i svih generacija.

Kad je zapravo počelo razmišljanje dr. Bauera, da muzej kao čuvar najvećih kul-